

Provinciale Staten van de provincies Groningen, Friesland en Drenthe.
De burgemeesters van de gemeenten in Groningen, Friesland en Drenthe
De korpschefs in de regio
De teamleiders bestrijding mensenhandel van de politie

Amsterdam, 14 september 2005

Dames en heren,

Met dit schrijven richten we ons tot u om u op de hoogte te stellen van misstanden op het gebied van prostitutie in de drie noordelijke provincies. Wij, de medewerkers van De Rode Draad, een organisatie die tot taak heeft prostituees informatie te verschaffen over hun rechten en misstanden te signaleren, komen regelmatig in uw provincies om prostituees op hun werkplek te bezoeken. Wij komen altijd onverwachts. De ervaring leert dat we na het maken van een afspraak met de exploitant vaak met een kluitje in het riet worden gestuurd. Onlangs zijn wij weer naar het noorden afgereisd en hebben we de bedrijven op het platteland van Groningen, Friesland en Noord Drenthe in ogenschouw genomen. Al met al zijn vijf mensen van ons, in teams van twee, vier dagen in het Noorden aan het werk geweest. Wat wij aantreffen, vinden wij zo ernstig dat we besloten in de pen te klimmen om u te vragen om beleid te maken, c.q. te *handhaven*. Eerdere pogingen om dit in kleiner verband bij de direct verantwoordelijken aan te kaarten, hebben gefaald. Derhalve geven wij dit schrijven een ruime verspreiding en schromen we niet man en paard te noemen.

Wij beseffen dat dit schrijven bij u mogelijk de nodige vragen oproept.
U kunt ons altijd bellen op 020-6243366.

Sietske Altink
Stafmedewerker
Stichting De Rode Draad

BIJLAGEN:

Dit schrijven bevat in volgorde van belangrijkheid de volgende bijlagen:

1. *Voor De Draad Ermee*: Een opsomming van wantoestanden in de prostitutiesector in de noordelijke provincies, zomer 2005.
2. *Angst en Walging in Oost Groningen*, een veldwerkverslag van het bezoek van De Rode Draad aan prostitutiebedrijven in Oost Groningen in 2004.
3. Evaluatie 2005, een document van De Rode Draad over de problemen in het hele land. Dit kunt u vergelijken met het document nummer 4.
4. *Uit het leven gegrepen*. Deze notitie heeft De Rode Draad in 2003 naar De Tweede Kamer gestuurd; zij bevat grotendeels dezelfde problemen als het document uit 2005.

CC:

De vaste kamercommissies voor Justitie en Sociale Zaken van de Tweede Kamer.
De werkgroep Gemeentelijk Beleid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken
Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer De Geus
Minister van Justitie, de heer Donner
De Nationale Rapporteur Mensenhandel
De GGD'en in de provincies Groningen, Friesland en Drenthe
Het Landelijk Prostitutie Overleg
De VNG
Opvanghuis Asja voor jeugdige prostituees

VOOR DE DRAAD ERMEE

Een opsomming van wantoestanden in de prostitutiesector in de noordelijke provincies

De Rode Draad

Amsterdam
zomer 2005

Inhoudsopgave:

1. Inleiding
2. Problemen die de provincies gemeenschappelijk hebben
3. De Ommelanden van Groningen
4. De stad Leeuwarden
5. Noord-Drenthe
6. Samenvatting en conclusies
7. Suggesties en aanbevelingen

1. Inleiding

In deze notitie wil Stichting De Rode Draad informatie geven over misstanden op het gebied van prostitutie in de drie noordelijke provincies. De medewerkers van De Rode Draad, een organisatie die tot taak heeft prostituees informatie te verschaffen over hun rechten en misstanden te signaleren, komen regelmatig in deze provincies om prostituees op hun werkplek te bezoeken. Zij komen altijd onverwachts.

In de zomer van 2005 hebben zij weer een aantal bedrijven op het platteland van Groningen, Friesland en Noord Drenthe in ogenschouw genomen. Al met al zijn vijf mensen van De Rode Draad, in teams van twee, vier dagen in het Noorden aan het werk geweest.

Wij presenteren u in het volgende een bloemlezing van de wantoestanden die wij in Noord-Nederland aantreffen. Na een schets van de problematiek die in alle drie de provincies voorkomt, behandelen we achtereenvolgens de Ommelanden van Groningen, de stad Leeuwarden en Noord Drenthe. Daarna vatten wij de belangrijkste problemen samen en doen we u een aantal suggesties. Vooraf willen wij echter opmerken dat we niet vinden dat de legalisering van de prostitutiebedrijven moet worden teruggedraaid. De legalisering biedt u bij uitstek een instrument om de hier geschetste problemen het hoofd te bieden. Dit impliceert echter wel een wil om beleid te maken en dit te implementeren.

2. Problemen die de provincies gemeenschappelijk hebben

De problemen die in alle drie de provincies voorkomen zijn:

- a. Nep zelfstandig ondernemerschap. Tijdens onze recente tochten door het noorden troffen we in de meeste prostitutiebedrijven problemen aan omtrent de juridische status van vrouwen die slechts op papier zelfstandige ondernemer zijn.
- b. Het laten werken van illegalen (prostituees zonder geldige verblijfstitel). Vrijwel overal hadden wij vragen over de verblijfstatus van de werkende prostituees. Dit betreft vrouwen uit Brazilië, Bulgarije, Thailand en andere niet door ons te identificeren landen.

Nep zelfstandig ondernemerschap

Dit eerste punt *lijkt* een kwestie van arbeidsrelaties te zijn, een probleem waarvan gemeenten zullen zeggen dat het niet aan de overheid is om dit op te lossen. Dat klopt, maar gemeenten moeten wel toetsen of een vrouw uit de Nieuwe EU landen zelfstandig ondernemerster is, voordat zij toestemming mogen geven om te werken. Deze vrouwen mogen immers niet in loondienst werken. Wij betwijfelen of deze toetsing grondig geschiedt. Wij zagen bijvoorbeeld in de raamgebieden en in de bedrijven in de afgelegen oorden dat vooral migranten op de werkplek wonen. De werkplek is tevens het adres waar hun (zogenaamde) 'eenvrouwsbedrijf' is gevestigd. Voor ons is het onbegrijpelijk dat een gemeente in dit verband toestaat dat zelfstandige ondernemers bij een baas wonen en werken. Evenmin snappen we hoe er getoetst wordt of vrouwen in de raamgebieden wel zelfstandige ondernemers zijn als velen onder hen huurcontracten noch kwitanties kunnen overleggen.

De meeste prostituees zijn op papier zelfstandig ondernemer. De werkelijkheid wijst echter anders uit. De exploitant bepaalt bijvoorbeeld wat de werktijden van de dames zijn, dat vrouwen niet bij andere bedrijven mogen werken of dat klanten weigeren er niet bij is. Bij een dergelijk gedrag van de exploitant is er sprake van een gezagsverhouding

en daaruit voort vloeit dat de prostituee in een situatie van loondienst werkt. Doordat de exploitant de dames als zelfstandige ondernemer bestempelt, onthoudt hij hun de rechten van werknemers. Hij draagt geen sociale premies af. Voor de prostituees betekent dit dat zij de lusten van loondienst noch die van het zelfstandige ondernemerschap kennen. Het voordeel van zelfstandig ondernemerschap is vrijheid; loondienst levert daarentegen vastigheid, ziekte- en zwangerschapsverlof en bescherming bij ontslag op. Voor de duidelijkheid: wij kiezen voor loondienst noch voor het zelfstandige ondernemerschap. *Wij keren ons alleen tegen voor prostituees nadelige schijnconstructies.*

De gevolgen van het nep ondernemerschap zijn groot: de vrouwen mogen bijvoorbeeld wel op papier maar in de praktijk niet hun eigen prijzen stellen. Ze zijn wel op papier maar niet in de praktijk in staat hun werktijden te bepalen. Door het ontbreken van contracten en bonnen kunnen zij bij terugkeer in het eigen land niet bewijzen dat ze legaal in de prostitutie hebben gewerkt. Wij krijgen klachten van naar hun eigen EU land teruggekeerde vrouwen dat ze in de gevangenis belanden omdat ze verdacht worden van het verwerven van gelden uit criminele activiteiten. Dit komt overigens ook voor bij vrouwen die naar Zuid Amerika terugkeren

Het laten werken van illegalen

Voordat wij u rondleiden door de noordelijke provincies willen we eerst uiteenzetten waarom we het werken van prostituees zonder geldige verblijfstitel (illegalen) een ernstig probleem vinden. Wij menen namelijk dat het een drogreden is dat het in het belang is van de illegale prostituee dat zij wordt getolereerd. Mogelijk is het een oplossing op korte termijn, maar het is de vraag of dit op de lange termijn ook het geval is.

Het feit dat veel vrouwen in een afhankelijke situatie verkeren, werkt prijsverlagend en beïnvloedt hun werkomstandigheden nadelig. Het werkt uitbuiting door derden in de hand. De prostitutiewereld *als geheel* komt zo in een neerwaartse spiraal, waardoor uiteindelijk prostituees met de juiste papieren niet meer in het zogenaamde vergunde circuit willen werken en elders buiten de vergunde branche hun heil gaan zoeken, exact datgene wat bestuurders willen voorkomen.

Tevens is het een drogreden dat deze vrouwen altijd nog voldoende verdienen om hun familie thuis te kunnen onderhouden. Dit 'ontwikkelingshulpargument' - dat zeer populair is bij exploitanten - hanteert men ook niet bij andere sectoren van de economie, en blijkt bovendien in de praktijk niet op te gaan. Zo zien we dat veel vrouwen door allerlei financiële afdrachten die ze aan derden moeten doen, veel langer in Nederland moeten blijven dan ze van plan zijn. Wij weten dat hun families de vruchten van hun werk niet altijd in dank aanvaarden wat zelfs tot uitsluiting kan leiden. Een van ons is zelf poolshoogte gaan nemen in Brazilië, sinds een paar jaar een belangrijk herkomstland van slachtoffers van mensenhandel in Nederland, en heeft daar met uit Nederland teruggekeerde vrouwen gesproken.¹ Hoewel deze vrouwen wisten dat ze de prostitutie ingingen, beschreven zij hun situatie in Nederland als een van uitbuiting en mensenhandel. Wellicht ten overvloede wijzen wij u erop dat er ook van mensenhandel sprake kan zijn wanneer er geen misleiding heeft plaatsgevonden over de aard van het werk.

Dit bezoek aan Brazilië leverde een treurig beeld op van vrouwen die geestelijk en lichamelijk uitgeput waren en hadden moeten toezien dat hun kinderen in plaats van naar school te gaan

¹ Dit bezoek vond plaats in het kader van een vakantie, dus in eigen tijd en op eigen kosten.

in de criminaliteit waren terechtgekomen. Illegale vrouwen kunnen niet bewijzen dat ze in Nederland belasting en huur hebben betaald en kunnen zodoende in het land van herkomst ernstig in de problemen komen. Maar ook de legale migranten die nog in Nederland verblijven, die in de jaren tachtig getolereerd werden, een partner hebben gevonden om hun verblijfsstatus te stabiliseren en veelal weer van hem zijn gescheiden, zitten in de knel. Deze oudere migranten hebben hun schulden aan 'intermediaren' voor de reis en 'papieren' afbetaald, maar verdienen nu te weinig om zelfstandige woonruimte te kunnen betalen. Ze spreken amper Nederlands en hebben nooit de tijd gekregen of genomen om in te burgeren. Onder hen bevinden zich veel Thaise en Zuid-Amerikaanse vrouwen die op de werkplek wonen en geen enkel toekomstperspectief hebben.

3. De Ommelanden van Groningen

Reeds in 2003 hebben wij bij de autoriteiten, zoals de politie en justitie aan de bel getrokken over onze vermoedens van mensenhandel en andere vormen van criminaliteit in de bordelen op het platteland van Groningen. In 2004 zijn wij weer in die regionen geweest om te trachten prostituees te bereiken. We troffen een enigszins gewijzigde situatie aan: in plaats van vooral illegale Braziliaanse vrouwen, die destijds op wonderlijke en voor ons onbegrijpelijke wijze toestemming van de politie hadden gekregen om te werken, zagen we dat veel vrouwen uit Rusland en Wit-Rusland aan het werk waren. De exploitanten vertelden eensluidend het verhaal dat politie het werken van vrouwen uit Rusland tot mei 2004 toestond. Wij weten echter niet beter dan dat vanaf oktober 2000 prostituees van buiten de Europese Unie niet in Nederland mogen werken.²

In 2005 hebben we ons weer in het noorden gewaagd. In Klein Ulsda en Winschoten bezochten we twee clubs die te vies voor woorden waren. Onze zorgen over onveilig werken werden bevestigd doordat een vrouw uit een van deze bedrijven ons vertelde dat ze zwanger was geraakt van een klant. In Vlagtwedde, Klein Ulsda in Groningen en andere kleine gemeenten zagen we bedrijven waar buitenlandse vrouwen in een volstrekt isolement woonden en werkten. Waarschijnlijk mochten ze officieel wel naar buiten, maar zonder auto konden ze nergens heen, zelfs niet naar een winkel.

In Vlagtwedde en Klein Ulsda bevonden zich wel Braziliaansen in de bordelen. Een uitgebreid gesprek werd onmogelijk gemaakt door de bedrijfsleidsters, cq. exploitanten, maar wij geloven niet dat deze vrouwen geheel zelfstandig, onafhankelijk van elkaar, in Brazilië op het idee zijn gekomen dat er voor hen in bijvoorbeeld Klein Ulsda een toekomst als zelfstandig ondernemer was weggelegd. Het lijkt ons naïef te veronderstellen dat al deze vrouwen een vergunning hebben op grond van verblijf bij een partner. In andere bedrijven waar we wel binnenkwamen vertelden Braziliaanse vrouwen ons dat ze recent in Nederland zijn aangekomen.

In Zuidhorn werden we door de dienstdoende verkeersagent naar een bordeel gestuurd waar volgens zijn zeggen Russische vrouwen in grote problemen verkeerden. Wie schetst onze verbazing toen we hoorden van de exploitant dat de politie stempels in de paspoorten zet, zodat (Wit) Russische vrouwen daar 'als zelfstandig ondernemer' legaal kunnen werken?

In Bellingwolde werden we door vrouwen nagelopen die ons buiten het zicht van de exploitant vragen stelden. Vorig jaar maakten andere vrouwen ons met hun mimiek duidelijk

² Een geanonimiseerde versie van ons verslag van ons bezoek destijds, treft u aan in bijlage 2.

dat ze niet vrijuit konden spreken. Nieuw Beerta hebben we dit jaar overgeslagen uit bezorgdheid voor de veiligheid van met name onze Russisch en Roemeens sprekende veldwerkers. Zij werden namelijk tijdens een vorig bezoek ernstig geïntimideerd.

4. De stad Leeuwarden

We zijn in Leeuwarden eerst naar het raamgebied getogen. Aldaar hadden we het vermoeden dat in het raamgebied veel vrouwen werken zonder de juiste papieren. We zagen bijvoorbeeld vele Bulgaarsen en wij weten dat zij geen reële kans hebben op grond van de associatieverdragen van de Europese Unie legaal in Nederland te werken. Enkel onder hen konden legaal werken nadat ze een advocaat voor veel geld het vereiste document – een Machtiging tot Voorlopig Verblijf bij de Nederlandse ambassade in Bulgarije hebben laten aanvragen.

Daarnaast viel ons de aanwezigheid op van vele mannen die de vrouwen controleerden. Zij probeerden bijvoorbeeld te verhinderen dat wij met de vrouwen spraken. Zij versperden ons de weg en intimideerden ons door ons te betasten. Zij zitten bij de vrouwen in de kamers en wij meenden te zien dat onze komst net voorkwam dat een vrouw mishandeld werd. Wij constateerden ook dat veel vrouwen geen benul hadden van wat het zelfstandig ondernemerschap inhoudt.

Dat geldt overigens ook voor de verhuurders. Zij geven geen bonnen af van de huur en laten de vrouwen op de werkplek hun domicilie kiezen. Veel vrouwen slapen en wonen daar en kunnen 's nachts niet naar buiten omdat de bedrijven op slot gaan. Wij moeten er niet aan denken dat daar ooit brand zal uitbreken. Welke zelfstandige ondernemer woont bij de verhuurder en heeft diezelfde verhuurder als adres van haar bedrijf? Wij vinden dat een kwalijke zaak. De vrouwen zijn daardoor volstrekt afhankelijk van de verhuurder en kunnen ook niet protesteren tegen onverwachte huurverhogingen. Door de hoogte van de huur worden vrouwen gedwongen om zes of zeven dagen per week te werken en moeten zij zwaar concurreren, door bijvoorbeeld onveilige seks aan te bieden. Dat er vooral onveilige, orale diensten worden geboden kunt u zelf constateren als u de verhalen van klanten op internet leest.

Wij vinden het van belang dat het zelfstandig ondernemerschap in de raamgebieden door de exploitanten serieus wordt genomen. Wij vertellen de vrouwen dat als de exploitanten ze als zelfstandig ondernemer behandelt ze ook nota's van de raamhuur moeten afgeven, voorzien van naam en adres van de verhuurder en een behoorlijk huurcontract moeten overleggen. Dat gebeurt lang niet overal.

We moesten ons bezoek aan het raamgebied in Leeuwarden echter afbreken omdat een van de verhuurders wilde voorkomen dat de 'zelfstandige ondernemers' zelf konden bepalen of ze met ons wilden spreken. Met andere woorden, wij zijn op een nogal grove wijze weggejaagd. Een exploitant die wel toestaat dat loverboys in de hofjes rondlopen maar ons tegenhoudt, geeft geenszins blijk van de bereidheid prostituees als zelfstandige ondernemers te zien, laat staan ze als zodanig te behandelen.

In de besloten gelegenheden in de rest van de stad was het niet veel beter. Wij belden aan bij massagesalons waarvan de exploitanten beweerden dat het geen prostitutiebedrijf was, maar wij wisten dat er wel degelijk een vorm van seksuele dienstverlening plaatsvond. Bij een

ander bedrijf waar ‘alle vrouwen zelfstandig ondernemer waren en dus alles al wisten’, zo vertelde ons de exploitante, werden we ook zeer onvriendelijk de toegang geweigerd. In andere bedrijven werden we te woord gestaan door bedrijfsleiders die geen woord Nederlands spraken en weigerden informatie in ontvangst te nemen over de rechten van de werkende vrouwen in hun bedrijf. Men wilde deze materialen ook niet aan hen doorgeven. Van een bedrijf in de binnenstad (Heerestraat) konden we van buiten al zien dat de staat van het bedrijf zeer veel te wensen overliet (houten planken voor de ramen en een kijkje in de gang deed ons het ergste vermoeden). Via onze informatietelefoon weten we dat het inderdaad een smerig bedrijf is waar vooral illegalen werken. Over de paar andere bedrijven in Leeuwarden kunnen we geen oordeel vellen omdat ze al of niet tijdelijk gesloten waren, of deden alsof er niemand was. Er stonden immers auto’s voor de deur en de bewakingscamera’s waren in bedrijf. *Wij vinden het ernstig dat we vijf jaar na de legalisering geen enkel deugdelijk bedrijf in Leeuwarden konden vinden.*

De rest van Friesland vertoonde een zelfde beeld. In het raamhokje in Heereveen bijvoorbeeld hadden we wel toegang, maar we constateerden dat ook daar de vrouwen voor woonruimte afhankelijk zijn van de exploitant. Het andere bedrijf in Heereveen deed qua beroerde hygiënische omstandigheden niet onder voor het bedrijf in de Heerestraat in Leeuwarden. In de andere steden, troffen we in de bedrijven, voor zover ze niet al of niet tijdelijk gesloten waren, veel Afrikaanse, Oost-Europese en Zuid-Amerikaanse vrouwen aan met een dubieuze juridische status.

5. Noord Drenthe

Wij hebben tot nu toe alleen het Noorden van Drenthe bezocht. Uit andere delen bereiken ons berichten over een privé-huis waar vrouwen door de bedrijfsleiders of exploitanten mishandeld worden. Niettemin troffen we ook in dit betrekkelijk kleine gebied vele problemen aan. Met name in Ees, hebben wij een ernstig vermoeden dat er Braziliaansen werken die slachtoffer van mensenhandel zijn. Het enige seksbedrijf ligt aan de snelweg en is alleen per auto te bereiken. Zonder een auto is het niet mogelijk om zelfs maar de weg over te steken. En zo men er al in slaagt het pand te verlaten, dan is er in de verre omtrek geen winkel of andere openbare gelegenheid te vinden. Eenmaal daar, kregen wij geen toegang, hoewel een van ons Portugees sprak. Dit versterkte ons vermoeden dat de Braziliaanse vrouwen nauwelijks van hun werkplek afkwamen en geen contacten met de buitenwereld hadden. Overigens gaat het hier om een vergund bedrijf dat zelfs lid is van de brancheorganisatie Vereniging Exploitanten Relaxbedrijven.

In Meppel werden we geconfronteerd met bedrijven waar vrouwen volgens ons door hun gebrek aan verblijfsstatus afhankelijk van de exploitant waren. Zij spraken geen woord Nederlands of Engels en keken steeds vragend naar de bedrijfsleider, alweer geen gedrag dat in overeenstemming is met het zelfstandig ondernemerschap.

6. Samenvatting en conclusies:

In de noordelijke provincies heersen er wantoestanden in de prostitutie op het gebied van

- a. arbeidsrecht
- b. veiligheid en hygiëne
- c. vergunningverlening
- d. aanpak van mensenhandel

e. aanpak van illegaliteit in het vergunde circuit

Arbeidsrecht

De belastingdienst en UWV constateren landelijk op grote schaal dat veel prostituees in feite in een dienstverband werken. In plaats dat dit tot gevolg heeft dat arbeidsongeschiktheid en ziekteverzuim goed worden geregeld en de werkomstandigheden verbeteren, zien we dat veel exploitanten prostituees confronteren met wurgcontracten. Die zijn te vergelijken met de omstandigheden die in de verruimde Wet op de mensenhandel als schending van de mensenrechten worden gekwalificeerd: geen minimumloon krijgen, moeten betalen voor de werkplek, lange werkdagen waarvan slechts een paar uur voor loonbetaling in aanmerking komen en volkomen afhankelijk zijn van de exploitant. Wij wijzen erop dat ook al is er sprake van loondienst, een exploitant een prostituee niet mag dwingen klanten te accepteren en (onveilige) handelingen te verrichten.

Vrouwen uit de nieuwe EU landen mogen in ons land niet in loondienst werken. Een vaststelling dat Oost-Europese vrouwen in een dienstverband werken, betekent ook dat ze voor 'niets' in het nep-zelfstandig ondernemerschap hebben geïnvesteerd en waarschijnlijk in de toekomst hun werkplek moeten verlaten. Zij zijn afhankelijk van derden, waaronder exploitanten, die er belang bij hebben dat ze kunnen aantonen dat ze zelfstandige ondernemer zijn. Dit jaagt prostituees op hoge kosten om allerlei dienstverleners te betalen. Zo circuleren er met name in de stad Groningen 'concept huurcontracten' die door de belastingdienst en UWV als niet in overeenstemming met het zelfstandig ondernemerschap zijn gekwalificeerd. Deze contracten worden door een exploitant in Groningen voor 80 euro aan prostituees verkocht, zodat ze de gemeente kunnen voorspiegelen dat zij 'zelfstandig ondernemers' zijn.

Veiligheid en Hygiëne

De naleving van de eisen op het gebied van hygiëne laat op sommige plekken ernstig te wensen over. Wij constateren na een jaar dat clubs die we vies vonden nog steeds in bedrijf zijn. Kennelijk is het niet voldoende dat de GGD op afspraak de bedrijven controleert. Wij beseffen overigens dat de GGD, als overheidsinstelling, niet dezelfde vrijheid heeft als wij. Wanneer de vieze bedrijven geen vergunning hebben, begrijpen wij niet dat ze toch rustig kunnen blijven bestaan. Wij hebben ook ernstige twijfels over de veiligheid en de brandpreventie in deze bedrijven.

Vergunningverlening

Naar verluidt hebben sommige kleine gemeenten in de regio nog steeds geen prostitutiebeleid. Dit betekent in de praktijk niet dat er zich geen bedrijven vestigen, maar dat er juist seksinrichtingen kunnen gedijen die ongestoord een wanmanagement kunnen voeren.

Aanpak van mensenhandel

Toen we enkele jaren geleden bij de politie aanklaarten dat er naar ons vermoeden slachtoffers van mensenhandel in de regio werkten, pareerde men dit met het argument dat men probeerde contact te leggen met de vrouwen opdat ze ooit aangifte zouden gaan doen. Tevens vond men het een geruststellend idee dat men wist in welke bedrijven vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel zich ophielden. Weliswaar zijn er sindsdien enkele bendes opgerold en heeft men oog gekregen voor de toename van Braziliaanse slachtoffers, maar nog steeds rijzen bij ons vermoedens van mensenhandel tijdens het bezoeken van de bedrijven. Wij begrijpen niet hoe de politie kan tolereren dat illegale prostituees in slechte omstandigheden werken.

Aanpak van illegaliteit in het vergunde circuit

Zolang men de grootscheepse illegaliteit in de bedrijven met vergunning niet aanpakt, blijft iedere poging tot beleid dweilen met de kraan open.

7. Suggesties en aanbevelingen:

Het voorgaande maakt duidelijk dat het hoog tijd is voor een serieuze aanpak om de heersende wantoestanden in de prostitutiesector in de noordelijke provincies uit te bannen. Integraal beleid ontwikkelen waar dat nog ontbreekt, en vervolgens dat beleid handhaven! De geschetste problematiek kan niet door slechts één instantie worden aangepakt en overschrijdt tevens het gemeentelijke niveau. Daarom zou het geen kwaad kunnen als de geadresseerden zich eens gingen buigen over een gemeenschappelijke aanpak. Ondertussen blijven wij de politiek erop wijzen dat het oude plan van een Kaderwet, naar analogie van de Kaderwet horeca, een bijdrage zou zijn aan het gladstrijken van verschillen tussen dorpen, steden en provincies.

Veiligheid en hygiëne

Niettemin zou een voortvarend gemeentelijk beleid een bijdrage aan de oplossing van de problematiek vormen. Misschien leest u tussen de regels door dat we een pleidooi houden voor het sluiten van bepaalde bedrijven. Wij zouden dat inderdaad een goede zaak vinden, mits de beschikbare vergunningen vervolgens op naam komen van goedwillende nieuwe exploitanten.

Een gemeente kan ook een verbod uitvaardigen op het wonen op de werkplek. Mogelijk zal men tegenwerpen dat het wonen op de werkplek op korte termijn in het belang van de vrouwen kan zijn, maar wij betwijfelen of dit op de lange termijn ook het geval is. Het werkt afhankelijkheid van raamexploitanten in de hand. Niet voor niets is dit in andere bedrijfstakken verboden. Wonen op de werkplek is immers nadelig voor het lichamelijke en geestelijke welzijn.

Bescherming van de positie van de prostituee

Een gemeente zou de normen voor zelfstandig ondernemerschap scherp kunnen stellen. Een samenwerking met de controlerende instanties in de regio, die inmiddels druk doende zijn het nep-zelfstandige ondernemerschap aan te pakken, behoort ook tot de mogelijkheden.

Het is daarbij van groot belang dat de prostituees op de hoogte zijn van hun rechten in dit verband. Onze expertise op dit gebied is derhalve onontbeerlijk als aanvulling op de hulpverlening.

Een gemeente heeft een rol in de bescherming van de positie van de prostituee. Wij waarderen het dat Asja subsidie ontvangt voor haar hulpverlenende taak. Wij menen echter dat het niet voldoende is om alleen hulpverlening te financieren. Een hulpverlener moet namelijk te allen tijde achter de cliënt blijven staan en kan zich niet bemoeien met de bedrijfsvoering van de club waar de cliënt werkt. In andere sectoren van het maatschappelijke leven kan een maatschappelijk werker dat ook niet.

Wat voor het maatschappelijke werk geldt, geldt grosso modo ook voor de GGD. Vanuit haar taakstelling- overigens een taak die wij onontbeerlijk achten voor een 'gezonde prostitutiesector'- kan zij zich ook niet veroorloven zich met de bedrijfsvoering te bemoeien of klachten hieromtrent te noteren. Dat zou namelijk de toegankelijkheid van de bedrijven voor de GGD, een noodzakelijke voorwaarde voor het vervullen van deze taak, in gevaar brengen. Bovendien is de GGD een overheidsorgaan.

Wij wijzen erop dat De Rode Draad in de loop der jaren veel expertise heeft ontwikkeld op het gebied van werkomstandigheden, arbeidsvoorwaarden en arbeidsrelaties in de prostitutie. Het verschaffen van goede informatie op dit gebied is een belangrijke bijdrage aan het wegwerken van de wantoestanden op arbeidsrechtelijk gebied. Juist omdat De Rode Draad een specifieke taak in het veld heeft, beperkt onze bemoeienis met de hulpverlening zich tot het adequaat doorverwijzen.

Populair gezegd: wij zijn de enige organisatie die het zich kan veroorloven ruzie te maken met exploitanten, al of niet namens de vrouwen. De Rode Draad is graag bereid haar expertise in te zetten voor een beter prostitutiebeleid dat toewerkt naar een menswaardige sector.

Tot slot

Mogelijk vraagt u zich af of de situatie in de noordelijke provincies erger is dan in de rest van Nederland. Het antwoord op die vraag luidt een onomwonden ja. Weliswaar spelen een deel van deze problemen ook op landelijk niveau en in andere regio's, maar we treffen nergens anders zo'n grote concentratie van wantoestanden aan als in het noorden.

BIJLAGE 2

Oost-Groningen

Veldwerk in Oost Groningen.

Datum 7 mei 2004.

Wie van De Rode Draad:

1 nieuwe veldwerkster die ingewerkt moest worden en de tweede vrouw die qua chaufferen moest aflossen.

1 veldwerkster die Spaans spreekt en Portugees verstaat

1 veldwerkster die vloeiend Russisch en Roemeens spreekt.

3 van ons spraken Duits.

Bezocht: 9 clubs en tot slot Van der Valkhotel op grond van geruchten illegaal circuit. In het laatste was er niets aan de hand.

Niet binnengelaten in:

Villa Zonneschijn, Hoogezand. (Deur met een harde klap dicht)

De Diplomaat, Bellingwolde (Kom maar terug als de baas er is)

Huize Chantal, Klein Ulsda (Bange Oost Europese vrouw die fluisterde: Kann nicht, Kann nicht) .

Massageparadijs Winschoten: Nederlandse vrouw zei dat het te druk was. Zij gaf geen signalen af dat er iets mis was.

Wel binnengelaten:

Massagehuis Kropswolde. 1 Nederlandse vrouw gesproken. Niets bijzonders.. We konden vrij praten.

Het Witte Huis in Bellingwolde. Daar werkten Poolse. Eigenaar had zelf banden met Polen. Konden 'vrij' praten binnen gehoorsafstand van de exploitant. (VER lid) Luidkeels verkondigden de vrouwen dat ze zelfstandig ondernemer waren, konden gaan en staan waar ze wilden. (Zachtjes zeiden ze erachter aan dat we een keer moesten komen als de exploitant er niet was.) De exploitant heeft de belastingpapieren en verblijfsvergunningen van de vrouwen aan een van ons laten zien. Hij bedacht nog wel dat hij daarvoor de toestemming van de vrouwen moest vragen. Dat gaven ze, een offer they couldn't refuse. Hij vertelde dat de wet sinds 1 mei dit jaar voor de Russen was veranderd. Die mochten vanaf 1 mei niet meer van de politie werken. Die formulering hebben we in nog twee andere bedrijven gehoord.

Baccara in Winschoten. Een vrouw die zei dat ze uit Duitsland kwam stond achter de bar. Ze sprak Duits. Later bleek dat ze vloeiend Russisch sprak. Ze vertelde later dat ze oorspronkelijk uit Letland kwam. Zij had geen problemen omdat ze uit Duitse was. De Russische vrouwen waren weg. De Russische vrouwen die er eerst werkten moesten weg. Want, zo had de politie gezegd, sinds 1 mei is de wet veranderd voor de Russen. Die mogen vanaf 1 mei niet meer in Groningen werken. (Een speciale Groningse wet?) Er zat een andere vrouw uit Letland. Onze Russisch talige medewerkster heeft even met haar kunnen praten. De Letse vertelde (zo hoorden we achteraf) dat de Russinnen weg waren maar weer snel terug zouden komen. Het bleek om vrouwen uit Belarus te gaan. Zij vertelde ook dat die vrouwen door Oekraïense/Witrussische pooiers aan clubbazen werden verkocht. Die vrouwen vonden het beter om aan clubbazen te worden verkocht dan steeds onder controle van de pooiers te staan.

Op dat moment kwam de Russisch sprekende barkeeper erbij zitten en kon er niet meer gesproken worden. Twee andere vrouwen spraken Duits met een Hongaarse. Zij was zelfstandig ondernemster, alles prima geregeld. Ze had alleen geen flauw benul hoeveel ze verdiende, want alles werd via de bar afgerekend. De vrouwen woonden in de club.

Landhuis Rianda in Nieuw Beerta. We kwamen tegelijk met klanten aan. De gastvrouw verstijfde toen er, net toen we naar binnen glipten, een auto stopte. Stil, zei ze tegen ons. 'De chef. Er stapten twee mannen uit. Onze Russisch sprekende vertelde dat de vrouw in plat Russisch ontzettend op haar donder kreeg omdat ze ons had binnengelaten. De mannen zelf zeiden dat ze Duitsers waren. Ze dachten dat we vertegenwoordigers van een firma waren. We werden in het donker in een keukentje gezet. Een van de mannen ging tegen de deur staan. Het licht ging weer aan. Er werden twee vrouwen binnengebracht. Onze Russisch sprekende verstond dat er tegen hen werd gezegd: 'je weet wat je moet zeggen'. De vrouwen zeiden uit Litouwen te komen. Maar ze spraken Russisch op een manier waarop geen Litouwse Russisch sprak. De vrouwen leken bang. Een van ons vertelde nog dat de vrouwen alleen mogen werken als ze echt zelfstandig zijn. De Duitsers (waarschijnlijk Oekraïners of Wit Russen, te oordelen naar hun accent, volgens ons Russisch taalwonder) haalden schamper de schouders op. Ze zeiden dat de wet voor de Russen was veranderd en ze zaten te wachten tot de politie zou komen om hen de nieuwe wet te brengen. De politie was er volgens hen een jaar geleden geweest. Onze Russisch sprekende medewerkster werd twee keer gevraagd hoe ze heette.

We zijn niet bedreigd, maar we vonden de hele situatie intimiderend.

BIJLAGE 3

De Rode Draad heeft tot 1 januari 2006 een beperkte subsidie om (onder andere) prostitutiebedrijven te bezoeken en eventuele misstanden te signaleren. Hoewel we pas ruim een kwart van het parcours hebben afgelegd, constateren we op de volgende terreinen misstanden:

Arbeidsrelaties

Oost-Europese prostituees

Migranten van buiten de EU

Mensenhandel

Raamgebieden

Loopbaanverandering

Handhaving van beleid op gemeentelijk (regionaal) niveau

Tot slot noemen wij nog enkele wantoestanden die met andere vormen van criminaliteit dan mensenhandel te maken hebben en doen we suggesties voor een verbetering van de situatie.

Arbeidsrelaties

De pogingen concept contracten op te stellen voor het werken als zelfstandige ondernemer in facilitaire bedrijven hebben weinig soulaas gebracht in de problematiek van de onduidelijke arbeidsrelaties (vgl. de motie De Pater/Griffith). De niet goedgekeurde contracten circuleren inmiddels in de bedrijven. Exploitanten wijzigen de inhoud naar hun believen, dwingen de aanwezige vrouwen ze te tekenen en gaan ondertussen gewoon door met gezag over ze uit te oefenen. Andere praktijken die strijdig zijn met het zelfstandige ondernemerschap vinden ook gewoon doorgang..

We horen regelmatig dat exploitanten prostituees aanraden zich als 'nagelstudio' bij de Kamer van Koophandel in te laten schrijven. Daarmee stimuleren ze valsheid in geschrifte die ten nadele van de prostituees kan werken. Dit alles valt te begrijpen als wanhoopspogingen van exploitanten om de kwalificatie 'dienstverband' door de Belastingdienst/UWV te ontlopen.

In bepaalde regio's – vooral in Rotterdam zijn het UWV en de belastingdienst gezamenlijk opgetreden tegen deze schijnconstructies en hebben derhalve dienstverbanden geconstateerd. Met andere woorden: in veel bedrijven werkt men daar met loondienst.

Dit levert het volgende treurige beeld op:

- Enkele exploitanten dwingen prostituees mee te procederen tegen de beslissing van de belastingdienst.
- In alle gevallen worden oproepcontracten gehanteerd. De vrouwen weten niet dat ze na drie maanden in veel gevallen een beroep kunnen doen op de flexwet.
- In enkele bedrijven krijgen vrouwen per oproep slechts één uur uitbetaald in plaats

van de verplichte drie uur. Tot overmaat van ramp betaalt men een bedrag dat lager is dan het wettelijk minimumloon. In één bedrijf laat men vrouwen acht uur werken en betaalt men ze slechts drie uur. In een ander bedrijf, een Thaise massagesalon, werken vrouwen voor kost en inwoning. Hoe ze dat op papier geregeld hebben is ons (nog) onbekend. In een stripclub krijgen vrouwen geen loon, maar ze 'mogen werken' op uren waarop de kans op fooien het grootst is.

Oost Europese prostituees

De vrouwen uit de nieuwe EU landen mogen als zelfstandige ondernemer in seksbedrijven werken. Krachtens de gegevens van de Kamers van Koophandel hebben velen onder hen de club of het privé-huis (kleinschalig bordeel) waar ze werken als woonadres. Dit is niet slechts een papieren constructie om de privacy te waarborgen. De vrouwen wonen echt op de werkplek. Wij zijn van mening dat je niet als zelfstandige ondernemer kunt werken als je bij 'de baas' woont. Ons is een geval bekend van een Poolse vrouw die werd 'ontslagen' omdat ze liever buiten het bedrijf wou wonen.

De meeste vrouwen uit de nieuwe EU landen hebben sowieso geen idee wat het zelfstandige ondernemerschap voorstelt en zijn voor de papierwinkel nog steeds afhankelijk van dubieuze tussenpersonen. De veldwerkers van De Rode Draad die uit Oost Europa komen twijfelen ook aan de juiste opgave van de herkomst van deze vrouwen. Zo spreken veel vermeende Poolse vrouwen in feite een taal die in de Oekraïne voorkomt. Met andere woorden, wij vrezen dat veel vrouwen met vervalste identiteitsbewijzen aan het werk zijn.

Nederlandse vrouwen in de raamgebieden klagen over de aanwezigheid van Oost-Europese pooiers in de raamgebieden die hen het werken bemoeilijken. Ze staan hinderlijk voor de deur om het aantal klanten te tellen of intimideren Nederlandse vrouwen zodanig dat ze het prijspeil aanpassen aan de wensen van deze lieden.

Migranten van buiten de Europese Unie.

Wij constateren dat nog er nog veel vrouwen van buiten de Europese Unie in een afhankelijkheidssituatie werken. Dit gaat om vrouwen uit Brazilië (komt voor in De Kop van Noord-Holland), Thaise vrouwen (in het hele land maar vooral in Rotterdam), Afrikaanse vrouwen en vrouwen uit landen als Rusland (in het hele land te vinden).

Vooraf in de raamgebieden treffen we veel oudere migranten aan die ooit tijdens het gedoogbeleid van de periode van voor de legalisering in Nederland terecht zijn gekomen. Zij wonen vaak op de werkplek, spreken nauwelijks Nederlands, hebben een zeer beperkt netwerk en nauwelijks een toekomstperspectief. Zij verdienen zelfs te weinig om een terugreis naar het land van herkomst te bekostigen. Dergelijke problematiek treffen we ook aan bij de eerste generatie Thaise vrouwen – degenen die eind jaren zeventig naar Nederland zijn gekomen- en in de massagesalons leven.

Mensenhandel

Wij hebben de indruk dat het aantal gevallen van mensenhandel is toegenomen. Wij vermoeden dat zo'n negentig procent van de Oost-Europese prostituees op de een of andere manier slachtoffer is van malafide bemiddeling. Zo werft de Russische gemeenschap in Nederland op haar website schaamteloos Russische vrouwen voor werk in de prostitutie onder de weinig realistische belofte van een maandinkomen van 3000-5000 Euro. (www.rus.nl) Van onze zusterorganisatie Atalantas (zelforganisatie van slachtoffers van mensenhandel) vernemen we de volgende klachten:

- de bedenktijd van drie maanden voor het doen van aangifte in de praktijk niet wordt toegekend.
- Dat degenen die aangifte doen van mensenhandel geen kopie krijgen van de aangifte zodat het voor hen veel moeilijker wordt om bijvoorbeeld een aanvraag te doen bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Ook in andere stadia in de procedure hebben ze dit document nodig. (Overigens hebben zij er recht op krachtens de richtlijnen Bejegening Slachtoffers van Misdrijven van de cie. Terwee).

Raamgebieden

Behalve de storende aanwezigheid van loverboys, vallen de volgende problemen in de raamgebieden te constateren.

- Plotselinge en onverwachte huurverhogingen.
- In Amsterdam en Den Haag worden vrouwen gedwongen de ramen voor zes of zeven dagen per week te huren. Door de hoge huurprijzen en de lage verdiensten betekent dit dat ze ook daadwerkelijk zes of zeven dagen per week moeten werken. Exploitanten staan niet toe dat twee legale meerderjarige vrouwen een bedrijfsruimte delen. Dit op grond van een misinterpretatie van gemeenteverordeningen.
- Nog steeds bereiken ons berichten dat pooiers exploitanten betalen om 'hun vrouwen' op een hogere plaats op de wachtlijst voor bedrijfsruimten te krijgen.
- Raamexploitanten weigeren in de regel bonnetjes van de raamhuur te verstrekken. Het is enkele malen voorgekomen dat exploitanten eenzelfde huur tweemaal trachtten te innen omdat de vrouw niet kon bewijzen dat ze reeds betaald had. Het was zijn woord tegen het hare.

In één raamgebied verkoopt een exploitant ongetekende raamhuurcontracten opdat dit de vrouwen zou helpen te bewijzen dat ze zelfstandige ondernemer zijn.

Loopbaanverandering

De laatste tijd is er veel aandacht voor verandering van loopbaan voor prostituees, met andere woorden voor begeleiding van prostituees die 'uit het leven willen'. De Rode Draad heeft in de periode 2003-2005 van Emancipatiezaken geld gehad voor een project om enkele prostituees die willen uitstappen te begeleiden. De kracht van De Rode Draad was dat ex-prostituees dit project leidden en als voormalige collega's een laagdrempelig klankbord vormden.

De uitkomsten van dit project zijn onder andere dat

1. het uitstappen uit prostitutie geleidelijk gaat. De meeste prostituees stappen pas uit nadat ze een tijdje parttime hebben gewerkt. Een radicale breuk met het verleden, is eveneens bij andere beroepen, te moeilijk. Men mist immers de vroegere collega's en men kan tengevolge van het stigma niet over ervaringen in het verleden spreken.
2. ex prostituees vaak iemand zoeken met wie ze over hun ervaringen in de prostitutie kunnen praten.
3. geen idee hebben dat ze tijdens hun werk in de prostitutie bepaalde competenties hebben opgedaan, zoals sociale vaardigheden en mensenkennis.
4. werkervaring in andere arbeidsorganisaties dan prostitutie missen.
5. niet gemakkelijk voor een uitkering in aanmerking komen (zie onder gemeenten)
6. werkgevers de competenties van prostituees niet onderkennen

Diverse wantoestanden

- In één week tijd hebben we in twee bedrijven gezien dat er illegaal Viagra werd verkocht aan klanten. In één geval kregen de prostituees het ook gepresenteerd. (Dit is aan de verantwoordelijke GGD's doorgegeven. Zij gaven echter aan in verband met hun beperkte taakstelling de bedrijven een keer per jaar op afspraak te bezoeken)
- Tevens vernemen we andere gevallen van onverantwoord middelen/medicijngebruik. Dit gaat om exploitanten die vrouwen antidepressiva of coke aanbieden.
- Te vaak horen we dat prostituees worden gedwongen om champagne te drinken. Ons is een geval bekend van een bedrijf dat boetes uitdeelt als de vrouwen de champagnefles niet keurig leegdrinken.
- In sommige bedrijven prijst men openlijk onveilig oraal contact aan.
- Sommige exploitanten die de huisadressen van de vrouwen kennen die bij hen werken chanteren hen. Wanneer ze 'ongehoorzaam' zijn dreigen deze exploitanten bijvoorbeeld de kinderen van deze vrouwen op hoogte te stellen van de aard van de werkzaamheden van de moeder.
- Nog steeds klagen prostituees dat ze moeilijk klanten kunnen weigeren.
- Niet alleen het wonen op de werkplek levert problemen op. Ook het overnachten op de werkplek – vaak niet te vermijden omdat het bedrijf met het openbaar vervoer niet te bereiken is, de noodzaak alcohol te drinken en de angst op weg naar huis gevaar te lopen- maakt het voor de exploitant gemakkelijk om vrouwen uit hun bed te halen wanneer een 'late klant' arriveert.

Gemeenten

- Veel gemeenten stellen onduidelijke eisen aan migranten die moeten aantonen dat ze zelfstandige ondernemer zijn. Zo eisen veel gemeenten een inschrijving bij de Kamer van Koophandel. Ze menen zelfs dat ook Nederlandse vrouwen aan deze voorwaarde moeten voldoen. Wij beschikken echter over correspondentie waaruit blijkt dat prostituees, net als bijvoorbeeld free lance journalisten, wel zelfstandige ondernemer zijn in de ogen van de belastingdienst maar niet in die van de Kamer van Koophandel .
- Sommige gemeente- ambtenaren voelen zich geroepen – in tegenspraak met de uitspraak van wat destijds De Registratiekamer was en nu het College Bescherming Persoonsgegevens heet - dat ze alle prostituees als behorende tot een beroepsgroep door politiefunctionarissen te registreren.
- Veel gemeenten hebben een onduidelijk of geen beleid ten aanzien van prostituees die willen uitstappen. Dit uit zich bijvoorbeeld in totaal verschillend beleid van de gemeentelijke uitkeringsinstanties ten aanzien van prostituees.
- In sommige gemeenten wordt de loverboy problematiek als onderdeel van huiselijk geweld gezien. Zij vergeten echter dat het ook gaat om stigma en economische uitbuiting. Huiselijk geweld heeft een andere strafmaat dan mensenhandel. Voor ons is de loverboy problematiek onderdeel van mensenhandel.
- Al met al vragen we ons af hoe het kan dat kortstondige bezoeken van De Rode Draad zoveel meldingen van wantoestanden op gemeentelijk niveau oplevert. Wanneer we het melden bij lokale autoriteiten krijgen we een (telefonisch) bedankje van de betreffende gemeente, waar het meestal bij blijft. Wij vragen ons af hoe gemeenten de doelstellingen van het prostitutiebeleid willen vormgeven. Daarbij hebben we bijzondere belangstelling voor de doelstelling: positieverbetering voor prostituees.

Onze suggesties

Allereerst willen we stellen dat de de hierboven geschetste problemen niet zijn op te lossen door het terugdraaien van de legaliseringsoperatie. Wel pleiten wij voor een eenduidige handhaving van het beleid, vooral op gemeentelijk niveau.

1. Het wordt hoog tijd dat er een nieuwe generatie exploitanten aantreedt. Een soepeler vergunningenbeleid op gemeentelijk niveau kan dit vergemakkelijken. Onder de huidige omstandigheden maken gemeenten prostituees het moeilijk om vanuit hun eigen huis te werken of met enkele collega's een maatschap op te richten.
2. Wij raden de lokale overheden aan om minder streng met het fenomeen thuiswerk om te gaan. Verlicht de vergunningseisen wat de inrichting van de seksbedrijven betreft als het gaat om maatschappen van prostituees zelf.
3. Zorg dat deskundigen, bijvoorbeeld van het FNV op zeer korte termijn een standaardcontract voor dienstverbanden ontwerpen. Een academische discussie over het bereik van het arbeidsrecht met wetenschappers die de praktijk niet kennen heeft op grond van de huidige jurisprudentie weinig zin.
4. De Rode Draad blijkt een goede rol te vervullen in het 'collegiaal en laagdrempelig' begeleiden van prostituees die van loopbaan veranderen. Voor dit project wordt een verlenging aangevraagd. Daarnaast heeft De Rode Draad ideeën om de competenties van (ex) prostituees in kaart te brengen.
5. Gezien de hoge productie van De Rode Draad op het gebied van melden van misstanden, heeft een voortzetting van de veldwerkactiviteiten van De Rode Draad, als laagdrempelige instelling een positieve invloed. De GGD'en in de betreffende gemeenten en regio's geven aan voor deze taak te weinig tijd en expertise te hebben. De Rode Draad kan prostituees leren hoe ze de sociale kaart kunnen lezen. Gelet op het feit dat slechts één prostituee in de vijf jaar van legalisering een uitkering bij het UWV heeft durven aanvragen, is een discussie over passende arbeid minder zinvol dan een antwoord op de vraag vinden hoe prostituees sowieso op het idee komen een overheidsinstantie in te schakelen voor het oplossen van hun problemen. Op dit terrein zal De Rode Draad op korte termijn een project indienen.

NB. Sinds Vakwerk (vakbond voor prostituees) en De Rode Draad gescheiden zijn richt De Rode Draad zich op:

1. bedrijvenbezoek (veldwerk)
2. laagdrempelig begeleiden van uitstappers

Voor de horeca is er een zogeheten kaderwet. Is het niet verstandig om iets dergelijks voor de prostitutiebranche te ontwerpen?

NB2: Dit document wordt onderschreven door Atalantas, de zelforganisatie van slachtoffers van mensenhandel.

De Rode Draad is te bereiken op 020-6243366
Atalantas op 06-12419926

BIJLAGE 4: UIT HET LEVEN GEGREPEN

De stand van zaken na de opheffing van het bordeelverbod volgens De Rode Draad, de organisatie die de belangen behartigt van prostituees die in Nederland werken.

Inhoudsopgave

Inleiding

Drie kernproblemen

1. Arbeidsrelaties

- 1.a. Voorbeelden van gezagsrelaties
- 1.b. Zelfstandigheid van de raamprostituee
- 1.c. Arbeidsomstandigheden

2. Verdiensten

- 2.a. Verdiensten in clubs en privé-huizen
- 2.b. Verdiensten in de escort
- 2.c. Verdiensten in raamprostitutie en op straat
- 2.d. Raamhuren
- 2.e. De onmogelijkheid om reserves op te bouwen
- 2.f. Belasting betalen over geringe verdiensten
- 2.g. De invloed van gebrekkige arbeidsrelaties en lage verdiensten op loopbaanverandering

3. Gebrek aan eenduidige handhaving

- 3.a. Gemeentelijk niveau: gebrekkige overeenstemming in beleid sociale diensten

- 3.b. Thuiswerkers
- 3.c. Communicatie van beleid aan doelgroep
- 3.d. Politie
- 3.e. Tolereren van uitbuitingssituatie van niet- EU vrouwen
- 3.f. Prostituees uit associatielanden
- 3.g. Afhankelijkheid prostituees uit associatielanden
- 3.h. Gebrek aan handhaving op internationaal niveau

Samenvatting

Inleiding

Sinds 1 oktober 2000 is de legalisering van prostitutiebedrijven een feit. Door de behandeling in de Tweede Kamer van de evaluatierapporten over de opheffing van het bordeelverbod voelt De Rode Draad, de organisatie die de belangen van prostituees behartigt, zich geroepen een eigen evaluatie te schrijven. Wij hebben deze notitie de titel 'Uit het leven gegrepen' gegeven om te onderstrepen dat onze analyse grotendeels is gebaseerd op de informatie die onze veldwerkers tijdens hun tochten langs ramen en clubs hebben vergaard.

Wij beperken ons tot alles wat met de werksituatie van prostituees te maken heeft en richten ons alleen op de vraag of er verbeteringen zijn gemaakt op het gebied van positieverbetering voor prostituees. Wij beseffen echter dat een bedrijfstak die decennialang in de illegaliteit heeft geopereerd niet binnen enkele jaren probleemloos in het maatschappelijke bestel geïntegreerd kan worden. Wel constateren we bepaalde verbeteringen in de positie van prostituees die ons inspireren nog meer stappen te nemen:

- Prostituees konden tot voor kort geen zakelijke rekening openen bij banken. Dat kan nu wel.
- De Kamers van Koophandel hebben inmiddels een eenduidig beleid ten aanzien van prostituees waardoor zij niet meer gedwongen worden hun privacy in gevaar te brengen door een vermelding in het handelsregister.
- De toegang tot administratieve dienstverlening is verbeterd. Bij de brancheorganisatie van administratieve dienstverleners hebben wij een welwillend oor gevonden voor de behoefte aan betrouwbare administratiekantoren van de zelfstandige prostituee zonder personeel.
- Preventieve soa (seksueel overdraagbare aandoeningen) controle mag nu wel worden opgevoerd als fiscale aftrekpost.
- De belastingdienst en de uitvoeringsorganen sociale zekerheid (UWV) hebben zich bereid getoond de voorlichting aan prostituees actief ter hand te nemen.

Wanneer wij grote problemen constateren die positieverbetering voor prostituees in de weg staan, vinden wij over het algemeen wel gehoor bij de Ministeries van Justitie en VWS. Bij andere

departementen vangen wij echter doorgaans bot. Wij menen dat onderhavige problematiek een interdepartementale en multidisciplinaire aanpak vergt. Tevens merken wij dat lagere overheden en (semi)-overheidsinstanties nog niet in staat zijn prostituees onbevooroordeeld tegemoet te treden. Dit betreft bijvoorbeeld medewerkers van sociale diensten en degenen die werkzoekende (ex) prostituees moeten inschrijven bij de Centra voor Werk en Inkomen.

Drie kernproblemen

Vrijwel alle voorbeelden van wantoestanden die wij signaleren tijdens contacten met prostituees in het veld, aan de telefoon of op kantoor zijn onder te brengen in de drie volgende kernproblemen:

1. De onduidelijkheid van de arbeidsrelaties op de werkvloer van prostitutiebedrijven. Veel prostituees zijn van mening dat ze zelfstandig ondernemer zijn maar verkeren in feite in een loondienstsituatie. Zij genieten de voordelen van het zelfstandige ondernemerschap noch van loondienst. Zo kunnen zij bijvoorbeeld geen ziekengeld krijgen. Ook is deze situatie op de werkvloer de oorzaak van het achterwege blijven van de controle van de arbeidsomstandigheden door de arbeidsinspectie.
2. De slechte arbeidsvoorwaarden: lage verdiensten, geringe mogelijkheid tot promotie en/of carrièreverandering.
3. Gebrek aan eenduidige en landelijk uniforme handhaving vanuit overheidsinstanties als politie, IND en gemeentelijke instellingen.

In veel gevallen zijn deze drie kwesties met elkaar vervlochten. Het is een kluwen van problemen die pas ontward kan worden als de andere kwesties opgelost zijn. De lage verdiensten bijvoorbeeld hangen samen met de gebrekkige bepaling van de arbeidsrelaties. Wij zullen deze complexiteit aantonen aan de hand van concrete gevallen die op ons bureau terecht zijn gekomen. Bij veel van deze kwesties komen ook verschillen in beleidsuitvoering aan de orde. Daarnaast noemen wij nog enkele andere uiteenlopende knelpunten zoals de identificatieplicht van zelfstandige prostituees en de onmogelijkheid fiscale aftrekposten op te voeren.

1. arbeidsrelaties

In het navolgende laten wij zien hoe de gebrekkige bepaling van de arbeidsrelaties zijn weerslag heeft op onder andere de verdiensten in de prostitutie, de situatie van Oost-Europese prostituees, de problemen met sociale diensten, arbeidsongeschiktheid en hoe het zelfs het uittreden bemoeilijkt. Dit betreft vooral het ‘papieren’ zelfstandige ondernemerschap of zoals prostituees het zelf ook wel noemen: het gedwongen zelfstandige ondernemerschap. Dit betekent dat de vrouwen op papier zelfstandig ondernemer zijn, maar veelal onder gezag van de exploitant staan en niet zelf de werktijden en prijzen kunnen bepalen. Overigens onderkennen de belastingdienst en de uitvoeringsorganen sociale zekerheid dit probleem ook.

Wij kunnen in dit verband meer of minder schrijnende voorbeelden op het gebied van eisen aan uiterlijk, werktijden en andere ‘werkopdrachten’ aandragen.

1.a Voorbeelden van gezagsrelaties

In de meeste clubs bepaalt de eigenaar/bedrijfsleider de werkstructuur, de prijzen en de ‘aankleding van het werk’. Enkele voorbeelden:

In één club worden vrouwen verplicht een keer per week naar de sportschool te gaan. Eenmaal hebben we gehoord dat een vrouw zelfs dringend werd aangeraden een borstoperatie uit te laten voeren. Kledingvoorschriften komen nog steeds voor. In een bepaalde club wordt zelfs gecontroleerd of de vrouwen extra deodorant in hun tasje hebben. Elders mogen vrouwen geen knoflook eten.

De vrije keuze van werktijden betekent meestal dat prostituees kunnen intekenen op een rooster dat door de exploitant wordt gemaakt. Ook kennen we gevallen dat vrouwen wel twee avonden achtereenvolgend vrij mogen nemen, maar daarna niet meer terug hoeven te komen. Een andere vrouw meldde weer dat ze niet mocht zeuren als ze doodmoe was en naar huis wilde. Ook bezocht de Rode Draad een seksbedrijf waar vrouwen gedurende een werkdag van 12 uur het pand niet mochten verlaten. Hoewel we de indruk hebben dat het boete heffen op te laat komen is afgenomen, komt het nog steeds voor. (In één privé-huis 25 euro voor vijf minuten te laat

komen.) Ook staat in enkele huisreglementen dat de vrouwen aan het eind van hun werkdag de kamer moeten schoonmaken.

Het verplicht alcohol drinken is ook de wereld nog niet uit. Zo klaagde een vrouw die medicijnen slikte dat ze geen champagne mocht weigeren. Ook het argument dat ze nog moest rijden, hielp niet.

Iedere burger, dus ook de prostituee heeft vier vrijheden: zelf bepalen met wie, wanneer, hoe lang en onder welke voorwaarden seksueel contact plaats vindt. Deze zijn nog lang niet gerealiseerd in de prostitutie. In een bepaalde club in de Randstad zijn vrouwen verplicht een klant twee maal klaar te laten komen. Somt betaalt de klant alleen entree, waarin de dienstverlening is inbegrepen, waardoor hij het recht verwerft om iedere aanwezige vrouw te kiezen. Weigeren is er dan niet bij. Degenen die hiertegen protesteren krijgen vaak te horen dat ze maar ergens anders emplooi moeten gaan zoeken. Maar na een dergelijk 'ontslag' moeten zij constateren dat het elders niet beter is. Bovendien raken ze hun vaste klantenkring kwijt, een groot nadeel in deze moeilijke tijden. Ons bereiken berichten dat deze klokkenluiders worden geweerd uit andere clubs en privé-huizen. Met de vrouwen die dit zijn overkomen bespreken we welke acties wij voor of met hen kunnen ondernemen. Dat kan bijvoorbeeld een extra bezoek van ons aan het bedrijf behelzen waarin we in discussie gaan met de exploitant.

Recent hanteren exploitanten van grote clubs een nieuwe methode om loondienst te vermijden: ze maken de prostituees tot mede-eigenaar. Dit gaat soms met zo weinig subtile dwang gepaard dat prostituees een uur krijgen om te beslissen of ze voor een flink bedrag op het voorstel ingaan. Een kopie van het contract om even met een juridisch adviseur door te nemen wordt niet verstrekt. Overigens is dit alles voor niets; ook in die situatie is het mogelijk dat de uitvoeringsorganen sociale zekerheid beslissen dat het toch om loondienst gaat. In dat geval is de prostituee ook nog medeverantwoordelijk voor de bedrijfsvoering.

Ook in de escort kan men vragen stellen bij de vrije klantenkeuze. Op papier mogen escorts rechtsomkeer maken als ze na uren reizen bij een klant terechtkomen die hen niet bevalt, maar in de praktijk wordt hen dat niet in dank afgenomen. Ook het escortbedrijf vangt de helft of meer van de klant als betaling voor de bemiddeling. Wanneer een escort buiten het escortbedrijf om contact met een klant zoekt, komt hem of haar dat meestal op een ontslag te staan. Sterker nog, bij veel escortbedrijven worden de werkers geacht een soort concurrentiebeding te tekenen: als ze hun werkzaamheden voor dat bepaalde bedrijf beëindigen, mogen ze een jaar niet bij een ander escortbedrijf werken.

1.b Zelfstandigheid van raamprostituees

Raamprostituees zijn over het algemeen geen voorstanders van loondienst. In principe moet zelfstandig ondernemerschap daar voorop staan.

Overigens is het maar de vraag in hoeverre raamprostituees als echte zelfstandige ondernemers aangemerkt kunnen worden. Een groot deel van de raamexploitanten is nauwelijks bereid hen als zodanig te behandelen. Ze geven immers geen of alleen tegen betaling bonnen af van de raamhuur. Ook raamverhuurders zijn als zelfstandig ondernemer tegenover andere zelfstandige ondernemers verplicht te factureren.

Zij zijn vooralsnog niet bereid de huurovereenkomst op papier te zetten. Af en toe bereiken ons berichten dat raamexploitanten zich met de werkwijze van de vrouwen bemoeien door aanwijzingen over kleding te geven of door een vrouw te berispen als klanten niet tevreden zijn. Onlangs kwamen er uit Utrecht berichten dat vrouwen van hun kamer worden gegooid als ze informatiemateriaal van De Rode Draad op hun kamers bewaren.

Deskundigen op het gebied van arbeidsrecht hebben geopperd dat raamexploitanten door de hoogte van de raamhuren voor hun inkomen zo afhankelijk van prostitutie zijn dat ze mogelijk in de gevarenzone van het werkgeverschap komen. Als raamexploitanten de ramen voor andere doeleinden dan prostitutie verhuren kunnen ze nooit zoveel omzet behalen. Bovendien zijn exploitanten door plaatselijke verordeningen vaak gedwongen om werkgeversgedrag te vertonen: ze moeten paspoorten controleren en ze dienen tevens in de bedrijven aanwezig te zijn. Ook geeft het te denken dat de ramen bij enkele exploitanten in Amsterdam voor 6 dagen achtereen en in een straat in Den Haag voor 7 dagen per week gehuurd moeten worden. Zo worden vrouwen gedwongen lang achtereen te werken. Onderverhuur is niet toegestaan. Niet zelden worden ze geacht bij ziekte of vakantie de raamhuren door te betalen.

Raamexploitanten kunnen de discussie over loondienst uit de weg gaan door bonnen te geven, de raamhuren te verlagen en deugdelijke huurcontracten op te stellen.

1.c Arbeidsomstandigheden

Heel vaak horen wij van raamprostituees dat bepaalde voorzieningen als schone handdoeken, lakens en de schoonmaak niet in de zeer forse huurprijs zijn inbegrepen.

Op sommige plaatsen kunnen vrouwen tegen betaling een emmer en zeem krijgen om de ramen te wassen. Hoewel veel exploitanten doordrongen zijn van de noodzaak van een schone en hygiënische omgeving, bezoeken we nog vaak in bedrijven waar we onze wenkbrauwen fronsen. De arbeidsinspectie is hier nog niet tegen in actie gekomen, mede doordat de onduidelijkheid over de arbeidsverhoudingen voortduurt. De arbeidsinspectie richt zich immers op bedrijven waar eenduidig loondienst wordt geconstateerd.

Op het gebied van gezondheidszorg voor prostituees is veel goed werk verricht. Er is een protocol voor een gedegen soa –onderzoek. Dit maakt het optreden van de zogeheten clubartsen, artsen die prostituees op hun werkplek onderzoeken – waar nooit voldoende laboratorium faciliteiten aanwezig kunnen zijn – in feite overbodig. Vaak verwacht de clubeigenaar toch dat de vrouwen zich door zo’n clubarts laten controleren. Dit staat op gespannen voet met de vrije artsenkeuze.

Sommige clubartsen geven de uitslagen van de onderzoeken door aan exploitanten, wat strijdig is met de medische ethiek. Ook kennen wij een geval van bedenkelijke belangenvermenging: de broer van een clubarts verkoopt de patiëntenkring dubieuze producten als bye bye cream (creme om gevolgen van een geklapt condoom te verhelpen). Tevens verkoopt hij sponsjes voor vrouwen die tijdens hun menstruatie door willen werken.

Wij horen nog te vaak dat vrouwen tijdens die periode moeten doorwerken. Het is immers nog niet duidelijk of menstruatie, zwangerschap of een soa redenen voor (tijdelijke) arbeidsongeschiktheid zijn. Wij hebben deze kwestie tevergeefs bij het Ministerie van Sociale Zaken aangekaart.

Ook wordt er hier en daar geadverteerd met orale contacten zonder condoom, hoewel adverteren met onveilige seks in veel gemeentelijke vergunningenstelsels verboden is. Overigens komen onveilige orale contacten nog veel voor. Individuele prostituees worden daartoe wel gedwongen door de grote concurrentie en het lage prijspeil.

2. Verdiensten

Nog steeds denkt men dat prostituees slapend rijk worden. Dit komt grotendeels omdat men zich blind staart op de bedragen die klanten in dure clubs en escortbedrijven betalen.

Daarnaast vergeet men die om te rekenen naar gewerkte uren en de onzekerheid van een geregeld inkomen erin te verdisconteren. Ook hebben prostituees zelf de neiging de verdiensten per klant en niet per gewerkte uren te berekenen. Doen ze dat wel, dan komen ze vaak tot de pijnlijke ontdekking dat de reden om dit gestigmatiseerde werk op te pakken: de goede verdiensten, een illusie is. Dit probleem staat niet los van de gebrekkige arbeidsrelaties: prostituees kunnen als 'zelfstandige ondernemers' geen recht doen gelden op ziektegeld, vakantietoelagen en andere voorzieningen. Maar zij kunnen evenmin als échte zelfstandig ondernemers hun eigen prijzen bepalen. Daarnaast impliceren de gezagsrelaties in de bedrijven allerlei afdrachten aan de exploitant. Tot slot zijn de onduidelijke arbeidsrelaties in fiscaal opzicht onvoordelig voor prostituees.

2. a Verdiensten in clubs, privé-huizen

In verreweg de meeste privé-huizen en clubs is de zogeheten percentageregeling van kracht. De helft maar meestal veel meer, gaat naar de exploitant. In één gerenommeerde club met een hoge omzet, krijgt de prostituee slechts dertig procent.

Wij hebben aan de hand van internetsites waar klanten met elkaar communiceren berekend dat de gemiddelde besloten gelegenheid 70-100 euro per uur van de klant vraagt. Bij navraag blijkt dat prostituees in dat soort bedrijven gemiddeld 3 klanten per avond hebben. Gemiddelde bruto opbrengst per avond: 90 -150 euro. Daar gaan 19% BTW en kosten voor taxi's, kleding, make-up en dergelijke van af. De dure clubs klagen over gebrek aan klandizie en niet zelden moeten prostituees naar huis zonder zelfs maar één klant te hebben gehad.

In vrijwel alle clubs en privé-huizen liggen de prijzen vast. Dit verhindert dat prostituees zelf het initiatief kunnen nemen om hun lage verdiensten op te schroeven.

Een groot aantal bedrijven zijn inmiddels op papier ‘kamerverhuurbedrijf’ ofwel een facilitair bedrijf geworden. Officieel is in deze bedrijven het percentagesysteem afgeschaft. Niettemin worden in veel van deze bedrijven de prostituees gedwongen om ‘zwart’ per klant extra te betalen aan de exploitant.

2b Verdiensten in de escort

Escort heeft het imago van een dure en glamourachtige vorm van prostitutie te zijn. Het zou de top van de branche zijn in tegenstelling tot straatprostitutie die zich laag in de hiërarchie zou bevinden. Qua verdiensten gaat dit echter niet op. Een (niet-verslaafde) straatprostituee houdt omgerekend per gewerkt uur evenveel over als een escort. Immers ook in de escort worden ongunstige percentageregelingen gehanteerd. Aangezien een escort veel moet reizen is meer dan één klant per gewerkte avond meestal niet haalbaar. Zij wordt tevens geacht de chauffeur te betalen. Een bruto omzet van 70 euro per werkdag van 8 uur is niet ongebruikelijk, maar wij horen ook dat escorts met 40 euro bruto omzet per avond genoeg moeten nemen.

2.c Verdiensten in raamprostitutie en op straat

In sommige raamgebieden (Geleenstraat in Den Haag) en op de Wallen in Amsterdam liggen de prijzen voor seksuele dienstverlening op 50 euro. Maar in andere straten en steden betalen klanten slechts 15 euro. Op de klantensites op internet valt te lezen dat klanten liever van Groningen naar Leeuwarden rijden dan 10 euro extra uitgeven.

Ook op de tippelzones verschillen de prijzen. Soms lukt het prostituees bij niet teveel concurrentie een behoorlijke prijs te bedingen. Maar een prijspeil van 5 tot 8 euro komt helaas maar al te vaak voor.

2.d De raamhuren

Op een dag met veel klandizie, heeft een raamprostituee zes klanten. Maar er gaan ook dagen voorbij zonder dat een vrouw een klant heeft. Veel vrouwen hebben daarom huurschuld bij de exploitant.

De hoogte van de raamhuren verschillen per stad en per straat. In een straat in Den Haag waar de gemiddelde prijs voor seksuele dienstverlening op 15 euro ligt is de raamhuur onlangs verhoogd van 60 tot 100 euro per dagdeel. (6 uur) In Utrecht worden vrouwen geacht een raam voor de hele week te huren voor 800 euro.

2 e De onmogelijkheid om reserves op te bouwen in geval van ziekte en arbeidsongeschiktheid.

Gezien de mentale en fysieke zwaarte van het werk, vallen de verdiensten tegen. Dit komt onder andere door de hoogte van de raamhuren, de geringe vrijheid om de eigen prijzen te bepalen en de verstoring van de vrije marktwerking door mannen/vrouwen die in afhankelijkheidsrelaties werken. Een vrije marktwerking veronderstelt immers gelijkwaardige partners, hetgeen niet opgaat voor mensen die onder druk worden gezet zelfstandig ondernemer te worden en soms zelfs in een uitbuitingssituatie verkeren.

Prostituees moeten van hun daginkomen een bedrag reserveren voor tijden van ziekte, vakantie en dergelijke. Degenen die tijdelijk of volledig arbeidsongeschikt raken krijgen geen ‘ziektégeld’, waardoor ze aangewezen zijn op arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Overigens worden ze door de verzekeringsmaatschappijen geweigerd of krijgen met een onmogelijk hoge premie te maken. (minimaal 800 euro per maand)

Gesteund door het FNV proberen we deze kwestie bij verzekeringsmaatschappijen aan te kaarten, wat nog niet gelukt is.

2.f Belasting betalen over lage verdiensten

Veel kosten zijn niet fiscaal aftrekbaar omdat de fiscus vooralsnog prostituees niet heeft opgenomen in de beroepsgroepen die kosten voor persoonlijke verzorging mogen aftrekken.

Er ligt hier een brief over van De Rode Draad bij de staatssecretaris van Financiën.

Een ander gevolg van de onduidelijke arbeidsrelaties is dat de belastingdienst voor prostituees die niet in de raamprostitutie werken zelden Verklaringen Arbeidsrelaties afgeeft, waardoor ze hun inkomsten moeten opgeven als ‘andere inkomsten uit arbeid’, wat belastingtechnisch onvoordelig voor hen is. Daarnaast moeten zij daardoor ook de startersaftrek ontberen.

2. g. De invloed van gebrekkige arbeidsrelaties en lage verdiensten op loopbaanverandering

In alle beroepen maken carrièreverandering, het maken van promotie, bijscholing, omscholing en uittreedregelingen deel uit van de arbeidsvoorwaarden. Voor prostituees zijn die zaken niet geregeld, hoewel ze het beroep gemiddeld slechts vijftien jaar uitoefenen.

We maken onderscheid tussen loopbaanbegeleiding buiten en binnen de prostitutie.

Carrièreverandering binnen de prostitutie zou bijvoorbeeld de promotie tot exploitant kunnen betekenen. Maar die mogelijkheden zijn beperkt. Het maximum dat gemeenten aan vergunningen stellen, impliceert immers dat er weinig ruimte is voor nieuwe bedrijven.

Sommige prostituees willen minder werken en zoeken naar een nieuwe specialisatie waaruit ze toch nog een redelijk inkomen kunnen betrekken. Dit gaat bijvoorbeeld om specialisatie in de sadomasochistische branche of in massagetechnieken.

Uit onze contacten met prostituees blijkt dat zij zelden van de ene op de dag stoppen met hun werk. Dat is niet zo vreemd, ook in andere beroepen ziet men dat de overgang naar een pensioen of een andere carrière geleidelijk gaat. Men gaat bijvoorbeeld part time werken en oriënteert zich intussen op de nieuwe situatie. Een radicale breuk met het prostitutiemilieu als vast onderdeel van ‘stoppersprogramma’s’ is derhalve niet realistisch. Ook in andere beroepen vraagt men in de regel oud-werknemers niet alle banden met voormalige collega’s te verbreken.

Daartoe benadrukt De Rode Draad dat een soepele overgang naar een tweede beroeps carrière meestal gepaard gaat met mogelijkheden tot part time werken.

Dit streven wordt echter gehinderd door:

- de gezagsrelaties op de werkvloer waardoor prostituees niet altijd hun eigen werktijden kunnen bepalen.
- De onmogelijkheid om tijdelijk een overbruggende uitkering te krijgen tijdens het zoeken naar ander emplooi voor de dagen dat men niet meer in de prostitutie werkt. Prostituees kunnen immers niet aantonen dat ze ‘ontslagen’ zijn of niet meer in staat zijn voltijds te werken. Ook lopen veel prostituees tegen het vooroordeel op dat ze geacht worden financiële reserves te hebben, wat in de regel niet het geval is.

- Bij ‘ontslag’ uit een situatie die in feite loondienst is, kunnen prostituees een uitkering bij het uitvoeringsorgaan sociale zekerheid aanvragen. Het gak/UWV behandelt naar ons weten deze aanvragen welwillend maar de problemen ontstaan wanneer ex- prostituees zich bij de Centra voor Werk en Inkomen (CWI) gaan inschrijven. Prostituees zijn bang dat bij hun inschrijving hun beroepsverleden in de openbaarheid komt. Wij hebben ook de indruk dat de CWI’s nog niet toegerust zijn op deze nieuwe klantengroep.
- De eerlijkheid gebiedt ons te vermelden dat met één CWI en ROC (regionaal opleidingscentrum) zeer goede contacten zijn. Daar heeft men bewerkstelligd dat enkele ex-prostituees in het kader van een werkgelegenheidsproject tijdelijk bij De Rode Draad kunnen werken. Ook bekijkt De Rode Draad samen met dit CWI of er een aanbod kan komen voor ex-prostituees die in groepsverband ervaringen uit willen wisselen.

Een bijzondere groep van uittrekders zijn de slachtoffers van vrouwenhandel die in de zogeheten B9 regeling terecht zijn gekomen. Deze regeling houdt in dat vrouwen – en mannen – die aangifte van mensenhandel hebben gedaan, als getuige voor de duur van de rechtszaak een tijdelijke verblijfsvergunning krijgen. Zij mogen niet werken. De Rode Draad pleit al enige jaren voor een verandering in de B9 regeling zodat deze vrouwen tijdens hun verblijf in Nederland een beroep kunnen uitoefenen. Een tweede bijzondere groep vormen de prostituees met een zwaar psychisch en/of verslavingsprobleem. Het succesvol laten uittreden van deze prostituees vergt de betrokkenheid van specifieke deskundigen op het gebied van verslavingszorg en/of psychiatrie. Wij merken dat veel prostituees tegen hun zin moeten stoppen. Dit gaat bijvoorbeeld om de sekswerkers zonder werkvergunning: zij worden domweg uitgewezen of om prostituees die hun werk kwijtraken omdat de exploitant de deuren na controles van het gak/UWV definitief sluit. Deze prostituees raken tijdelijk werkloos.

De Rode Draad krijgt vaker vragen van prostituees die zelfstandiger willen werken dan van prostituees die willen stoppen. Het gaat om prostituees die de opdrachten in de escort, clubs en privé-huizen zat zijn maar het vak (nog) niet willen verlaten. Zij onderzoeken bijvoorbeeld de mogelijkheden van het thuiswerken of het opzetten van een bedrijfje met een collega. Een dergelijk streven stuit overigens op het vergunningenbeleid van de meeste gemeenten die geen of nauwelijks vergunningen beschikbaar houden voor nieuwe bedrijven. Ook is de mogelijkheid tot zelfstandig thuis werken beperkt.

Wij hopen dat er bij het ontwikkelen van uittreedprogramma’s het aanbod wordt afgestemd op de behoeften van prostituees. (Zie bijlage over loopbaanontwikkeling)

3 Gebrek aan eenduidige handhaving:

Gebrek aan eenduidige handhaving en uitvoeringsproblemen spelen op verschillende niveaus. We geven op dit gebied voorbeelden van politicoptreden, het tolereren van mensen zonder de juiste papieren en de regelingen voor thuiswerkers per gemeente. Tevens constateren we een nijpend probleem bij de uitvoeringspraktijken van sociale diensten.

3.a Gemeentelijk niveau: Gebrekkige overeenstemming in beleid van sociale diensten ten opzichte van prostituees.

Veel sociale diensten weigeren prostituees die geheel of gedeeltelijk willen uittreden een bijstandsuitkering als overbrugging voor de tijd dat ze solliciteren naar ander werk dan prostitutie. In Rotterdam houdt de sociale dienst nog bij hoog en bij laag vol dat prostituees evenveel als exploitanten verdienen waardoor het verstrekken van een bijstandsuitkering een 'juridische paradox' is.

Amsterdam daarentegen merkt het inkomen dat part time prostituees bij de belastingdienst opgeven aan als 'bijverdiensten van startende ondernemers' en geeft ze een bijstandsuitkering voor de dagen dat zij solliciteren naar ander werk dan prostitutie.

3b Thuiswerkers

De gemeenten gaan ook heel verschillend met het fenomeen thuiswerk om: in veel gemeenten zijn deze prostituees verplicht een vergunning aan te vragen als ze adverteren. In andere steden is dit weer vrijgelaten. Dit 'thuiswerk' kan een (tijdelijke) oplossing zijn voor enkele vrouwen die in het club- en privé-huizen circuit na klachten over de arbeidsrelaties en verdiensten ontslagen zijn.

Overigens is dit thuiswerken, waar het is toegestaan, alleen mogelijk als een sekswerker alléén werkt, wat nogal onveilig kan zijn. Zodra een collega zich erbij voegt, wordt de werkplek

aangemerkt als een ‘bordeel’ en is de thuiswerkster vergunningplichtig. Dit betekent dat ze aan alle vergunningeisen moeten voldoen, die vaak een gehele verbouwing impliceren en nogal wat investeringen vergen. In verband met de hoge kosten is dat voor veel ex-prostituees niet haalbaar. Bovendien hebben de meeste gemeenten het aantal beschikbare vergunningen bevroren ten gunste van bestaande gevestigde bedrijven. Wij constateren dat een aantal vrouwen dat tot voor kort zelfstandig thuis werkte, moet stoppen of noodgedwongen in een club moet gaan werken.

3c. Communicatie van beleid aan de doelgroep

Tevens constateren we verschillen in de wijze waarop gemeenten prostituees informeren. Alleen Rotterdam heeft een folder voor hen gemaakt. Voor zover gemeenten hun beleid aan de ‘branche communiceren’ gebeurt dat via de exploitanten. Gezien de geringe bereidheid van een flink aantal exploitanten om hun bedrijf zodanig te organiseren dat het de toets van de arbeidswetgeving kan doorstaan, zijn zij over het algemeen niet de geëigende personen om prostituees op hun rechten te wijzen.

In enkele gevallen schakelen gemeenten de GGD’s of hulpverlenersorganisaties in om deze vorm van positieverbetering te realiseren. Dit werkt echter rolverwarring in de hand. De GGD moet namelijk een neutrale uitstraling hebben. Vanuit haar doelstelling moet zij altijd toegang tot de bedrijven krijgen om aan gezondheidsvoorlichting te kunnen doen. Ze heeft niet de taak exploitanten tegen zich in het harnas te jagen door informatie over ‘wit werken’ aan de prostituees te geven. Wij hebben namelijk de ervaring dat sommige exploitanten informatie over belasting en de betrokkenheid van de uitvoeringsorganen sociale zekerheid (UWV) al als ‘subversief’ beschouwen. Ook hulpverleners kunnen in het geval van opvang van slachtoffers van (seksueel) geweld en vrouwenhandel, het zich niet veroorloven hun cliënt in verlegenheid te brengen door met de exploitant in discussie te gaan.

3.d Politie

De politie heeft de bevoegdheid de identiteitsbewijzen van prostituees te controleren.

Uit vier regio’s krijgen wij klachten van prostituees over de politie die geen genoegen neemt met het inzien van paspoorten van prostituees en hun namen en andere gegevens noteert. Dit laatste is wettelijk niet toegestaan. In al deze gevallen betrof het overduidelijk meerderjarige Nederlandse prostituees.

Wij hebben de betrokken politiemensen hierop aangesproken en kregen uiteenlopende antwoorden als: ‘Wij moeten controleren of ze geen slachtoffer van vrouwenhandel zijn. Ook als ze daar geen enkel signaal van afgeven. Wij geloven pas dat ze geen slachtoffer van vrouwenhandel zijn als we ze zien winkelen bij Albert Heijn.’

Of: ‘Ik controleer s avonds en dan is het gemeentehuis niet open. Ik moet de namen wel noteren omdat ik s avonds niet kan bellen om te controleren of de gemeente de paspoorten wel heeft uitgegeven.’ Deze man ging eraan voorbij dat de meeste prostituees niet in de gemeente wonen waar ze werken, maar wat erger is: hij ging ervan uit dat valse papieren bij zich droegen, ons inziens een ongerechtvaardigd vermoeden van het strafbare feit van documentfraude.

Indien gewenst dient De Rode Draad met prostituees een klacht in bij de politie. Overigens zien veel vrouwen daarvan af: ze moeten in dat geval uit de anonimiteit treden en het kwaad – registratie in de één of andere vorm – is al geschied.

3.e Tolereren van uitbuitingssituaties van niet-EU vrouwen

Over het algemeen worden buitenlandse vrouwen in één adem genoemd. Het gaat echter om verschillende groepen:

- Prostituees uit de EU landen. Zij hebben dezelfde positie als Nederlandse vrouwen.
- Prostituees uit de associatielanden. Zij kunnen in principe als zelfstandig ondernemer werken, maar de lidstaat Nederland mag daar haar eigen voorwaarden voor stellen.
- Prostituees uit niet-EU landen: de Nederlandse overheid geeft geen werkvergunningen af voor loondienst in de seksindustrie. Als zelfstandig ondernemer maken zij evenmin een kans; men vindt hun 'ondernemerschap' geen Nederlands belang dienen.
- Slachtoffers van mensenhandel. Overigens valt deze categorie niet noodzakelijkerwijs samen met 'illegaal' en 'buitenlands'. Van mensenhandel is sprake als een prostituee in een afhankelijkheidssituatie is gebracht.

Over het algemeen mogen mensen niet zonder werkvergunning in de prostitutie werken. Slechte handhaving van deze regel kan wantoestanden in de hand werken.

In het noorden van het land troffen wij Wit-russische, Oekraïense en Braziliaanse vrouwen aan die van mening waren dat ze na melding bij de politie op het vertoon van een aanvraag van een verblijfsvergunning legaal waren. Zij hadden contracten getekend dat ze als 'zelfstandig ondernemster' alleen in dat bepaalde bedrijf mochten werken. Wat bleek? Ze kwamen slechts een half uur per week buiten en verdienden bijna niets. In een van deze clubs was de entree 70 euro waarvoor de klant een keer bij een dame mocht en de hele avond gratis alcohol werd verstrekt. Het laat zich raden wat er voor de werkenden overbleef: minder dan de helft omdat de drankjes 'eruit' gehaald moesten worden. Over deze geringe verdiensten is bovendien 19% procent BTW verschuldigd.

De Rode Draad heeft deze kwestie aangekaart bij de politiek verantwoordelijke instanties die de klacht serieus hebben opgepakt.

Overall in het land werken nog steeds niet EU- vrouwen zonder werkvergunning. Dit werkt afhankelijkheid ten opzichte van de exploitant in de hand. De vrouwen kunnen immers alleen in clubs en privé-huizen werken van exploitanten die problemen met de politie willen riskeren.

Vooraf Zuid-Amerikaanse vrouwen moeten in clubs werken waar de verdiensten en arbeidsomstandigheden zodanig zijn dat legale vrouwen ervan afzien om daar te gaan werken. Dit zijn bijvoorbeeld de zogeheten open seksclubs: vrouwen worden geacht met de klanten in de barruimte seksueel contact te hebben. De klant betaalt alleen entree waarin het seksueel contact, soms met alle meisjes, al verdisconteerd is. Wij vrezen dat er in dergelijke gelegenheden geen sprake is van vrije klantenkeuze. Inmiddels is het aantal clubs waar op deze manier werd gewerkt door politieoptreden teruggebracht.

3.f Prostituees uit associatielanden

In principe kunnen ingezetenen van de associatielanden zich als zelfstandig ondernemer in Nederland vestigen. Maar dat gaat niet zo gemakkelijk.

Verreweg de meeste Oost-Europese vrouwen voldoen niet aan het zogeheten mvv (Machtiging Voorlopig Verblijf) vereiste: ze moeten in hun eigen land een machtiging tot voorlopig verblijf aanvragen en dat daar afwachten. Dit betekent dat ze in feite illegaal in Nederland werken.

Overigens weten de meeste vrouwen niet dat ze illegaal zijn. Onze medewerkster Oost Europa heeft de ondankbare taak hun dat duidelijk te maken.

Exploitanten, boekhoudkantoren en advocaten ondernemen pogingen om door middel van juridische constructies te bewijzen dat deze vrouwen échte zelfstandig ondernemers zijn.

Exploitanten menen dat ze op een gedoogsituatie kunnen rekenen als Oost-Europese vrouwen dat aantonen. Daardoor laten ze vrouwen allerlei pogingen ondernemen om dit te realiseren. Hierin spelen de zogeheten verenigingen een grote rol.

Er bestaan vele 'zelforganisaties' ofwel verenigingen van vooral Oost-Europese vrouwen uit de associatielanden. De berichten over het aantal 'actieve' verenigingen wisselen, maar er zijn er op dit moment minstens tien. Wij weten dat het lidmaatschap van een van die verenigingen 60 euro per week kost. Vanuit die organisaties – die veelal door exploitanten mede worden gefinancierd – worden tolerantiesituaties gecreëerd. In enkele steden mogen vrouwen van de politie en exploitanten alleen achter de ramen werken als ze lid zijn van een dergelijke vereniging. Zij zijn dus niet vrij in de keuze van hun werkplek.

Maar in welke bochten de vrouwen zich ook wringen, hoe goed hun administratie er ook uit ziet, ze zullen in de huidige situatie niet legaal worden omdat ze niet aan het vereiste voldoen een machtiging voor voorlopig verblijf in het eigen land te hebben aangevraagd.

3 g. Afhankelijkheid prostituees uit associatielanden

Teneinde het bewijs te leveren van zelfstandig ondernemerschap moeten Oost-Europese vrouwen een bedrijfsplan en een inschrijving bij de Kamer van Koophandel overleggen. Legale prostituees hoeven dit alles niet.

Wel moeten beide groepen zelfstandigen een behoorlijke boekhouding voeren.

Tot voor kort waren er geen betrouwbare boekhouders die administratieve diensten aan vrouwen verlenen die in feite illegaal zijn en met wie in verband met het taalprobleem via intermediairs gecommuniceerd moet worden. Wij kennen een voorbeeld van een boekhouder die winst boekte met de onduidelijkheden in de regelgeving:

Hij maakte tegen betaling van zo'n 800 euro een bedrijfsplan waarin de verdiensten rooskleurig werden voorgesteld. Om een dergelijke omzet te halen zouden volgens onze berekeningen vrouwen gemiddeld zestig klanten per dag moeten bedienen. Tevens ging het bedrijfsplan uit van de fiscale aftrekbaarheid van persoonlijke verzorging. Overigens is het sowieso niet mogelijk een bedrijfsplan op het gebied van prostitutie te maken omdat noodzakelijke gegevens over de markt voor prostitutie en de concurrentiepositie ontbreken.

De boekhouder leverde nog andere diensten: inschrijving bij de Kamer van Koophandel en het openen van een bankrekening. Deze diensten werden duur betaald. Om zeker te zijn van betaling voerde hij zichzelf op als gemachtigde voor de bankrekening.

Wij verwijzen vrouwen zoveel mogelijk naar boekhouders die aangesloten zijn bij een brancheorganisatie en gangbare prijzen rekenen. Een lijst van deze kantoren is inmiddels op de website van De Rode Draad verschenen. Niettemin horen wij nog vaak dat prostituees al of niet subtiel door de exploitant worden gedwongen van zijn boekhouder gebruik te maken. Niet zelden betekent dat de vrouwen hun boekhouding aan die van de exploitant moeten aanpassen.

3 h Gebrek aan handhaving op internationaal niveau

De Rode Draad constateert dat veel vrouwen uit de associatielanden slachtoffer zijn van de een of andere vorm van vrouwenhandel. In Oost-Europese landen wordt bijvoorbeeld geadverteerd met werk als zelfstandig ondernemer in bijvoorbeeld de tuinbouw of horeca in Nederland.

Wanneer ze reageren wordt hen werk aangeboden in de prostitutie waar ze goud zouden kunnen verdienen. Ook hebben we vernomen dat e-mail adressen van werkplekken voor grof geld in Oost-Europa van de hand gaan.

Op de vraag hoe zij als Bulgaarse vrouwen uit een dorp op het idee zijn gekomen dat hun toekomst voortaan in bijvoorbeeld de Bokkinghang in Deventer ligt krijgen we het standaardantwoord: 'Ik hoorde van een kennis dat ik hier kon werken. Toen heb ik het geregeld.' Sommige vrouwen betalen 2000 euro voor een eenvoudig ticket naar Nederland. En dat in een land waar het maandinkomen gemiddeld 80 euro bedraagt.

Goede informatie over werken in de prostitutie in Nederland is in Oost-Europese landen niet beschikbaar. Onze medewerkster Oost Europa bericht dat misleidende websites welig tieren in de associatielanden.

De Rode Draad zoekt naar een manier om aanstaande migranten duidelijk te maken dat het zelfstandige ondernemerschap in feite op dit moment in de prostitutie niet mogelijk is. Ook moeten ze op de hoogte gesteld worden van het prijspeil en de levensstandaard in Nederland. Ook na de aansluiting van de associatielanden bij de Europese Unie zal goede informatie zowel in het land van herkomst als in Nederland hard nodig blijven. En positieverbetering voor prostituees is niet alleen in Nederland een manier om vrouwenhandel te voorkomen, maar ook in Oost-Europa. Daar valt in de meeste landen alleen in de prostitutie te werken als men de afpersingspraktijken van de lokale onderwereld.

Wij weten dat STV (Stichting tegen Vrouwenhandel) de zogeheten La Strada projecten heeft in een aantal Oost-Europese landen. De Rode Draad onderhoudt goede contacten met deze organisatie. Zij hebben een belangrijke rol in het waarschuwen tegen de gevaren van vrouwenhandel en het opzetten van terugkeerprojecten. De Rode Draad vindt het ook nodig dat er goede informatie komt voor vrouwen/mannen die wel in de prostitutie in Nederland willen werken: over de (on)mogelijkheden van het zelfstandige ondernemerschap in de prostitutie, het zelfstandige ondernemerschap in het algemeen en het prijspeil in Nederland. De Rode Draad werkt nu aan een informatie aanbod voor Oost-Europese prostituees. Immers, na toetreding tot de EU zal een deel van de administratieve rompslomp voor deze prostituees verdwijnen, maar wij verwachten dat de ronselpraktijken, afpersingspraktijken en de problemen op de werkvloer van Nederlandse prostitutiebedrijven onverminderd zullen doorgaan. De Rode Draad hoopt dat de deskundigen bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken de informatievoorziening aan Oost-Europa op de agenda zetten.

De Rode Draad laat de begeleiding van slachtoffers van mensenhandel die het strafrechtelijke traject ingaan, over aan de Stichting tegen Vrouwenhandel. Voor De Rode Draad is echter wel een taak weggelegd in preventie van mensenhandel door toepassing van arbeidsrecht. Ten tweede ondersteunt de Rode Draad (waar opportuun samen met De Stichting tegen Vrouwenhandel), pogingen van slachtoffers om door middel van civiele processen (een deel van hun) misgelopen inkomen te vorderen.

Samenvatting

De drie kernproblemen in de prostitutie: onduidelijke arbeidsrelaties, slechte verdiensten en een slechte afstemming op uitvoeringsniveau van het prostitutiebeleid hangen samen en genereren veel afgeleide problemen.

Door de onduidelijkheid van de arbeidsrelaties op de werkvloer:

- komen prostituees in geval van ziekte in de problemen: er is geen geschikte arbeidsongeschiktheidsverzekering, de normen voor arbeidsongeschiktheid in de prostitutie zijn niet vastgesteld. Ook is het moeilijk voor hen een uitkering aan te vragen. Op de arbeidsinspectie kunnen ze ook geen beroep doen. Daarnaast worden ze vaak gedwongen een groot deel van hun omzet af te dragen aan de exploitant. Part time werken is moeilijk. Belastingtechnisch leveren de onduidelijke arbeidsrelaties problemen voor prostituees op en de keuze voor een ander beroep wordt er ook niet door vergemakkelijkt.
- Door de lage verdiensten kunnen prostituees geen reserves opbouwen en neemt de onderlinge concurrentie toe. Daardoor wordt het verrichten van onveilige (orale) dienstverlening in de hand gewerkt en moeten prostituees veel uren maken om nog een redelijk inkomen te verkrijgen.
- De afhankelijkheid van niet-EU vrouwen van exploitanten, onbetrouwbare tussenpersonen en boekhouders wordt versterkt door een onduidelijke uitvoering van het handhavingsbeleid van politie/vreemdelingendiensten. Een ander probleem is de verschillende interpretatie van de identificatieplicht bij de politiediensten waardoor er per gemeente verschillen ontstaan in de privacybewaking. Ook hebben prostituees niet in alle gemeenten hetzelfde recht op een uitkering.

Er is veel werk aan de winkel voor de ministeries, voor andere betrokkenen bij het handhavingsbeleid, voor organisaties die een bijdrage kunnen of moeten leveren aan de normalisering van de prostitutie en niet in de laatste plaats voor De Rode Draad. Voor de

problemen die voortkomen uit gebrek aan eenduidigheid in uitvoering van beleid vervullen wij een signaalfunctie. Waar mogelijk, bijvoorbeeld in regio's waar wij actief zijn met een steunpunt (Rotterdam) of actief willen worden, kaarten we dit soort zaken bij gemeentelijke en andere lokale gesprekspartners aan.

Wij blijven actief informatie over arbeidsrelaties en arbeidsvoorwaarden naar de werkplekken brengen. Om het in moderne, zo niet in modieuze termen te vatten, onze missie luidt: informatie geven is interventie plegen.

Ten tweede trachten we samen met het FNV en VAKWERK, de vakorganisatie van prostituees die bij De Rode Draad is gehuisvest, de eerste stappen op de weg van arbeidsrechtelijke implementatie van de wetgeving te zetten. Dit staat nog in de kinderschoenen en vooralsnog zijn exploitanten niet bereid aan bijvoorbeeld een CAO overleg deel te nemen. Zij vinden de loondienstconstructie immers op voorhand niet op hen van toepassing.

Ten derde hopen wij dat deze aanpak een effect heeft op het prijspeil. Pogingen in het verleden om de vrouwen te bewegen hogere prijzen te vragen zijn op niets uitgelopen omdat ze moesten opboksen tegen concurrentie van vrouwen die verplicht zijn een grote omzet te behalen.

En tot slot: het moge duidelijk zijn dat een illegaal circuit kan kleiner kan worden als het legaal werken aantrekkelijk wordt.